श्रीगर्भो विजयश्चैव धर्म्मपालस्तथैव च । अग्र्यः प्रहरणानाञ्च खड्गो माद्रवतीसुत ।
महेश्वरप्रणीतञ्च पुराणे निश्चयं गतः । पृथुस्तूत्पादयामास धनुराद्यमरिन्दम । ६२०
तेनेयं पृथिवी दुग्धा शस्यानि सुबहून्यपि । धर्म्मेण च यथा पूर्व्वं वैन्येन परिरक्षिता ।
तदेतदार्षं माद्रेय पुराणं कर्त्तुमर्हसि । असेश्च पूजा कर्त्तव्या सदा युद्धविशारदैः ।
इत्येष प्रथमः कल्पो व्याख्यातस्ते सुविस्तरात् । असेरुत्पत्तिसंसर्गो यथावद्भरतर्षभ ।
सर्व्वथैतदिदं श्रुत्वा खड्गसाधनमुत्तमं । लभते पुरुषः कीर्त्तिं प्रेत्य चानन्त्यमश्नुते ।
इति श्रीमहाभारते शान्तिपर्व्वणि आपद्धर्म्मपर्व्वणि खड्गोत्पत्तिकथने षट्षष्ट्यधिकशततोऽध्यायः ॥ १६६ ॥

॥ वैशम्पायन उवाच ॥ इत्युक्तवति भीष्मे तु तूष्णीम्भूते युधिष्ठिरः । पप्रच्छावसथं गत्वा भ्रातॄन् विदुरपञ्चमान् । ६२१०
धर्म्मे चार्थे च कामे च लोकवृत्तिः समाहिता । तेषां गरीयान् कतमो मध्यमः को लघुश्च कः ।
तस्मिंश्चात्मा निधातव्यस्त्रिवर्गविजयाय वै । संहृष्टा नैष्ठिकं वाक्यं यथावद्वक्तुमर्हथ ।
ततोऽर्थगतितत्त्वज्ञः प्रथमं प्रतिभानवान् । जगाद विदुरो वाक्यं धर्म्मशास्त्रमनुस्मरन् ।
॥ विदुर उवाच ॥ बाहुश्रुत्यं तपस्त्यागः श्रद्धा यज्ञक्रिया क्षमा । भावशुद्धिर्दया सत्यं संयमश्चात्मसम्पदः ।
एतदेवाभिपद्यस्व मा ते भूच्चलितं मनः । एतन्मूलौ हि धर्म्मार्थावेतदेकपदं हि मे । ६२१५
धर्म्मेणैवर्धयस्तीर्णा धर्म्मे लोकाः प्रतिष्ठिताः । धर्म्मेण देवा वर्द्धन्ते धर्म्मे चार्थः समाहितः ।
धर्म्मो राजन् गुणश्रेष्ठो मध्यगो ह्यर्थ उच्यते । कामो यवीयानिति च प्रवदन्ति मनीषिणः ।
तस्माद्धर्म्मप्रधानेन भवितव्यं यतात्मना । तथा च सर्व्वभूतेषु वर्त्तितव्यं यतात्मनि ।
॥ वैशम्पायन उवाच ॥ समाप्तवचने तस्मिन्नर्थशास्त्रविशारदः । पार्थो धर्म्मार्थतत्त्वज्ञो जगौ वाक्यं प्रचोदितः ।
॥ अर्ज्जुन उवाच ॥ कर्म्मभूमिरियं राजन्निह वार्त्ता प्रशस्यते । कृषिर्व्वाणिज्यगोरक्ष्यं शिल्पानि विविधानि च । ६२१०
अर्थ इत्येव सर्व्वेषां कर्म्मणामव्यतिक्रमः । न ह्यृतेऽर्थेन वर्त्तेते धर्म्मकामाविति श्रुतिः ।
विषयैर्ह्यर्थवान् धर्म्ममाराधयितुमुत्तमं । कामञ्च चरितुं शक्तो दुष्प्रापमकृतात्मभिः ।
अर्थस्यावयवावेतौ धर्म्मकामाविति श्रुतिः । अर्थसिद्ध्या विनिर्वृत्तावुभावेतौ भविष्यतः ।
तद्गतार्थं हि पुरुषं विशिष्टतरयोनयः । ब्रह्माणमिव भूतानि सततं पर्य्युपासते ।
जटाजिनधरा दान्ताः पङ्कदिग्धा जितेन्द्रियाः । मुण्डा निखन्तवश्चापि वसन्त्यर्थार्थिनः पृथक् । ६२२८
कषायवसनाश्चान्ये श्मश्रुला ह्रीनिषेविणः । विद्वांसश्चैव शान्ताश्च मुक्ताः सर्व्वपरिग्रहैः ।
अर्थार्थिनः सन्ति केचिदपरे स्वर्गकांक्षिणः । कुलप्रत्यागमाश्चैके स्वं स्वं धर्म्ममनुष्ठिताः ।
आस्तिका नास्तिकाश्चैव नियताः संयमे परे । अप्रज्ञानं तमोभूतं प्रज्ञानन्तु प्रकाशिता ।
भृत्यान् भोगैर्द्विषो दण्डैर्यो यो जयति सोऽर्थवान् । एतन्मतिमतां श्रेष्ठ मतं मम यथायथं ।
अनयोस्तु निबोध त्वं वचनं वाक्यकण्ठयोः । ६२३०
॥ वैशम्पायन उवाच ॥ ततो धर्म्मार्थकुशलौ माद्रीपुत्रावनन्तरं । नकुलः सहदेवश्च वाक्यं जगदतुः परं ।
॥ नकुलसहदेवावूचतुः ॥ आसीनश्च शयानश्च विचरन्नपि वा स्थितः । अर्थयोगं दृढं कुर्य्याद्योगैरुच्चावचैरपि ।